

Ўзбекистонни, ўзбек халқини биладиган киши борки, ўзбек аёлининг нечоғли одобли эканлигини ҳам билади. Унинг одоби тилларда дoston. Аллоҳ таоло ўз бандаларига ризқ ва хислатлар улашар экан, ўзбек аёлларига беадад хусн, латофат, тароват, ақл билан бирга бир олам одоб, шарм-ҳаё, сабр-қаноат ҳам ато этган. Ўзбек аёли... Унинг ахлоқ-одоби унинг ижтимоий-иқтисодий ҳаётидаги ўрни қандай бўлиши лозим?

Шайхонтоҳур тумани ҳокими ўринбосари, туман хотин-қизлар кўмитасининг раиси Саида Жалилова билан қилган суҳбатимиз ҳам ана шу мавзуда бўлди.

Одоб

ОЛАМНИ НУРАФШОН ҚИПУВЧИ КЎЗГУ

— Ўзбек аёлининг жумлаи жаҳон ахлоқ оламини нурафшон қилиб турадиган одоб кўзгуси бор. Назаримда шу кўзгуга йиғирманчи аср губори ўтиргандек туюлади. Бу кўзгунинг дарз кетишига, хира тортишига мажбур этган губор эса кейинги йилларда ҳеч тўсиққа учрамай ўтиб кетатган гарб «маданияти» губоридир.

Кинотеатр экранларида ва ойнаи жаҳон орқали кўрсатилаётган шармисиз фильмлар, метро бекатларида ва бошқа гавҳум жойларда сотилаётган бепарда китоблар назаримда ҳаёни, ифбатни суриб чиқараётгандай. Бинобарин биздан ҳаё юз ўғирар экан, ўзи билан бирга одобни ҳам судраб кетади. Одобни ушлаб қолсак, ҳаё ўз-ўзидан қайтади. Ҳаёни тутиб қолсак, одоб ҳеч қандай қайтмайди. Ойлада оналар ўз қизларига ахлоқ-одобнинг ҳар бир бобини: кийиниш, овқатланиш, хизмат кўрсатиш одоби, дастурхон тузаш ва беморга қараш одоби ҳақида ўз вақтида ўргатиб бормоқлари лозим. Яъни оналар ўз қизларини турмушга узатишга ҳозирлар эканлар, бу ишни улар фарзанд ақлини таниши биланок бошлаганлари маъқул. Зеро, келинчак одоби қизларимиз, аёлларимиз учун энг масъулятли хисобланади. Келинчакнинг келгуси ҳаёти, оиланинг тақдир, турмушнинг ачиқ-чўчқлиги унинг бу одобни қай даражада эгаллаганига ҳам боғлиқ. Келинчак хизмати ҳам одоб силсиласининг муҳим бўғинларидан биридир.

Маҳалламиздаги бир онахон қизларини чиқаришдан ети-саккиз йил илгариёқ унга бўлажак келинликнинг дастури ва кун тартибини тузиб берган эканлар. Тонг сахар ўриндан туриб, ҳовли ва кўчани супуриб-сидириш, сув сепиш, нонушта тайёрлаш ва нонуштада хизматда бўлиш; кўёвнинг ташқи кўринишини кўздан кечириб, тоза дастурмол билан таъминлаб, хизматга кузатиш, уларни йиғиштириб, тозалаш, кир ювиш, тушлик тайёрлаш, юмушлар қолмаганига ишонч ҳосил қилинган яхши кийиниб, ўзига қараб, турмуш ўртоғини очик чехра билан кутиб олиш, кечки таом тайёрлаш, оила аъзолари емакхонага тўпалаётганларига уларни тайёр дастурхон узра очик чехра ва салом билан кутиб олиш, чарчаганлигини билдирмаслик.

Бу дастуруламал бир қарашда юракни орқага тортирадиган. Лекин унга амал қилаётган келинчаклар ҳам қўлишгани йўқ. Бу хизматларнинг чарғони қайнона ва бўйнонанинг бир оғиз ширин сўзлари, қилган дуолари орқали ювилиб кетади.

Мазкур онахоннинг тузиб берган «кун тартиб»лари, табиийки, уйда ўтирадиган қиз-келиндар учундир. Хўш, ишлайдиган келин бунинг уйдасидан чиқа оладими? Кун ўртасидаги юмушларни истисно этганда, уйда олади. Ҳар оғир бўлса-да, наҳора, оилага хизмат кўрсатиш келинлик одобининг, келинлик зийнатининг узвий бир қисми эканлиги барчага аён.

Шу ўринда ҳозирги замоннинг энг муҳим ижтимоий масалаларидан бирига, яъни аёл кишининг ижтимоий-иқтисодий ҳаётидаги ўрни масаласига дуч келамиз. Одоб мавзусидан бироз четласак-да, муаммо ҳақида фикримизни изҳор этмасак бўлмайди. Ҳозирги пайтда «аёлининг ўрни уйда», «аёлининг вазифаси фарзанд тарбиялашдир» деган фикрлар бот-бот такрорланмоқда. Бу фикрларда жон бор. Кани энди бунинг учун етарли шароит бўлса? Эрак кишининг тоғгани оила ахтиёжларини тўлиқ қоплай олмайдиган ҳозирги иқтисодий шароитда аёллар меҳнатидан воз кеча олмаслигимиз табиийдир.

Мамлакатимиз иқтисодий-ижтимоий ҳаётида аёл меҳнатисиз фаолият кўрсата олмайдиган соҳалар ҳам оз эмаски, бу — ишлаб чиқариш ва бошқа соҳаларда аёллар меҳнати, аёллар иштироки зарурат эканлигига далилдир. Сир эмаски, ҳозирги пайтда аёлларимизнинг хорижга ва мамлакатимизнинг турли шаҳарларига бориб савдо қилишлари иқтисодий зарурат доирасидан чиқиб, урфга айланиб қолмоқда. Ачинарли томонларидан бири шунки, савдо иши аёлларимизни азалий одоблардан, бир неча йиллар ўқиб, ўзлари орзу қилган касбларидан тобора узоклаштириб юбормоқда. Бу муаммолар бошқа ижтимоий масалалар каби ҳал этилиши шубҳасиз. Бунинг учун ўзимиз фидойилик кўрсатишимиз лозим.

Юқорида таъкидлаганимиздек, ахлоқ-одоб ҳали бизнинг сарҳадларимиздан чиқиб кетганича йўқ. Одобли опа-сингилларимиз кўпчиликини ташкил этади. Хали шундай кунлар келадими, ўзбек зеболарининг навозишу лутфидан йиллар мобайнида бўлиб келатганидек жаҳон аёллари хайрат ва ошуфталик билан ўрнак оладилар.

Суҳбатдош
Маймура РҲИЕВА.

Ҳадислар

РАСУЛУЛЛОҲ ДЕЙДИПАРКИ...

- Илм олмақ ҳар бир муслим ва муслима учун фарздор.
- Ҳалол меҳнатдан сўнг чарчаб ухлаб ётганда одамнинг гуноҳлари тўкилади.
- Исломда таркидунёчилик йўқ.
- Умнатларимнинг яхшиси бу дунё деб у дунёдан, у дунё деб бу дунёдан кечмайдиганларидир.
- Оддий кийим кийиш ҳам иймондандир.
- Банда нопок ишлардан ўзини тиймасе, ўқиган намози, тутган рўзаси, берган закотиждан унга ҳеч қандай наф йўқдир.
- Умнатларим ҳеч қачон залолатда бирлашмайдилар. Қачонки одамлар ўртасида ихтилоф сезсаларинг, кўпчилик томонга ўтиб олинглар.
- Тангри сизларнинг ташқи кўри-нишларингиз ёки молу дунёларингизга эмас, балки дилларингизга ва ишларингизга қараб баҳо беради.
- Кибр юзасидан иштонни узайтириб кийишдан сакланнинг. Тангри кибри ёмон қўради.

Гўзал ОТАЖОНОВА тўплаган.

ТОШКЕНТ АЁЛЛАРИ

«Мен 52 ёшдаман. 35 йил мактабда ўқитувчи бўлиб ишладим. Катта қизим оиласи билан бахтли яшамокда. Иккинчи қизим эса 1-шаҳар клиник касалхонасида ҳамшира бўлиб ишларди. Шу ерда даволаниб ётган. Й. исми йигит унга севги изҳор қилиб, уйимизга онасини юбораверди. Йигитнинг онаси совчи бўлиб келганда «Биз оиламиз билан қизингизга сира озор етказмаймиз» дея қол-қоп ваъдалар беришди.

Тўй ҳам ўтди. Маълум муддатдан сўнг қудда томон қизимни ишдан бўшатиб олишди. Бора-бора қизимнинг ҳаёлчан, камгап, сиқилган бўлиб қолаётганини сеза бошладим. Назаримда тобора соғлиғига путур етатган эди. Ниҳоят қизим бетобликдан касалхонага тушиб қолди. У билан гаплашганимдан сўнг ҳаммаси ойдинлашди. Маълум бўлишича, кўёвим девяри ҳар кун кеч соат 6-7 лар орасида уйдан чиқиб, дискотекага бораркан ва эрталаб соат 5 ларда уйга кириб келаркан. Қизим бу ҳолни қайнона ва қайнотасига айтган экан, она «Мен ўғлимни худого топширдим», дебди. Отадан эса «Ўғлим ҳали ёш, ўйнаб-қулиб қолсинди, 2-3 фарзандли бўлгунча қуюлиб қолар» деган гапни эшитибди.

Шундай кунларнинг бирида кўёвим кечга яқин уйдан чиқиб кетаётганида қизим эрининг йўлини тўсиб:

Ушбу мактубни эълон қилишимиздан мақсад бугунги кунда билиб-билмай ҳижобга қираётган, ўзини тақводор ҳисоблаб юрган айрим аёлларга ҳижобнинг асл моҳиятини англатишдир. Шу мавзуда Ўзбекистон Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Дин ишлари кўмитаси қошидаги Халқаро ислом тадқиқоти марказининг мудири Абдугани Абдуллоҳ қуйидаги фикрларни баён этдилар:

— Бисмиллоҳир роҳманир роҳийм. Муқаддас китобимиз бўлмиш Қуръони Каримнинг дастлабки оятлариданоқ инсон илм олишга чақирилган, шу билан бирга унга илм-маърифат эшикларини очиб берилган. Илм олиш эрак ва аёл учун бирдек жоиздир. Айниқса аёл киши учун илм бениҳоя зарур, чунки у бола тарбиялайди, демакки инсонни вояга етказиши. Бундан ташқари илм инсонни, шу жумладан аёлларни шарм-ҳаё, покизалик, ифбат, назокат руҳида тарбиялайди. Худди шунинг учун ҳам Ислмо уламолари илмни биринчи хижоб деб ҳисоблаганлар.

Ҳижоб ўраш ҳақидаги оят пайғамбаримиз Мухаммад Мустафо саллаллоҳу алайҳи ва саллам Зайнаб бинт Жаҳшага уйланганларида нозил бўлган. Бу — Қуръони Каримнинг Азҳоб сураси 53-оятдир. Шундан сўнг аёллар Ислонинг бошқа амаллари каби хижобни ўрашни ҳам ўз турмушларига татбиқ эта бошлаганлар. Бундан аёлларнинг юзлари ва қўлларининг очик бўлиши назарда тутилган.

Ҳар даврнинг ўз либослари бўлади. Кийиниш замонга қараб ўзгара боради. Бизнинг кунларда эса кийинишнинг бир неча ҳолатларини кузатамиз. Баъзи бировлар кимматбаҳо ва асл либослар кийиб, ўта башанг эканини кўз-кўз қилишади. Бошқа бировлар одим, қулай ва энгил кийимларни ўзларига маъқул кўришяпти. Учинчи тоифадагилар диндор, тақводор кишилар бўлиб, уларнинг кийимлари хижоб кўринишидир.

«Энг гўзал либос — тақво либоси» дейилади қадимий китобларда. Яъни иймон-этиқод, тақво асосан кўнгилда бўлмоғи кераклиги уқтирилади. Покдомон ва ҳафифа аёллар

«Кеч бўлганда қайққа борасиз, мени ёлғиз ташлаб кетаверасизми» дебди. Шунда эр жаҳл билан уни ҳомилдорлигига қарамай бор кучи билан итариб юборибди. Шунинг натижасида қизим касалхонага тушиб қолган экан. Катта қизим қуданикига борса, қайнона унга: «Синглингизни касалхонадан тўғри уйлариңгизга олиб кетаверинглар, мен тўйдим, ўғлимнинг ташвиши ҳам менга етиб ортади» дебди.

Жигарбандимни уйга олиб келишга мажбур бўлдим. Қизимни эри ва қайнонаси билан яраштириб қўйиш учун ўша маҳалла фаоллари уриниб қўришди, аммо қудда томон муросага кўнмади. Ўзини диндор ҳисобловчи оила қизимга қанчадан-қанча тўхматлар қилди. Ҳатто қизим касалхонада ётган пайтида унинг уйдан мен сарпода қилган кийимларини ўғирлаб қўйишибди, мебелни синдиришибди.

Ҳозир қизим 4 ойдан бери уйимда. Қудамга: «Қизим ҳомилдор, яқинда кўзи ёрийди, туғилажак болани отасиз қолдирмайлик», десам, сунъий равишда ҳижобга қирган она: «Ҳеч нима қилмайди. Аллоҳ ўзи ризқини беради, мен ҳам етим ўсганман», деб жавоб берди. Ўзини тақводор ҳисоблаб, ҳижобга қирган бу она аёл шаънига доғ туширмайаттимикан?

Н. А. Шайхонтоҳур тумани».

Шарҳ

ҲИЖОБ НИМАНИНГ АПОМАТИ?

Ислмо дини нозил бўлгунга қадар Мадинада аёллар кўрак ва елкалари очик ҳолда юрад эдилар. Қуръони Каримнинг Нур сураси 31-оятда аёллар кўраклари ва елкаларини рўмоннинг бир қисми билан беркитишлари ҳақида буйруқ нозил бўлган, унга ҳам амал қилина бошланди. Бунинг ҳам энди хижоб деб атадилар.

Ислмо дини энг инсоний ва танпарвар диндир. Шунинг учун у аёлларни ҳам ҳалол меҳнат қилишга чорлайди. Бунга шароит ҳам яратиб берган. Ҳалол меҳнат билан ризқ-рўз топишни савоб амаллардан деб ҳисоблайди. Агар аёл бола-чақа боқиш учун меҳнат қилса, бу амалнинг савоби янада юксакроқдир. Ҳатто Қуръоннинг Аҳқоф сурасида 17-оятда одамлар ҳалол меҳнат қилсалар Аллоҳ уларнинг ризқ-рўзини албатта етказиши ҳақида гап кетади.

Муҳаддисларнинг келтиришлари-ча Абдулла бин Маъсуд исми машҳур саҳоба тузалмас дардга йўлққан сабаб меҳнат қила олмас, шу сабабли кўп йиллар экан. Шунда унинг хотини пайғамбаримиз ҳузурларига келиб: «Эрим ўрнига мен меҳнат қилиб оиламни боқсам бўладими», деб сўраганида у киши «Бўлади» деб жавоб берган эканлар. Бундан ташқари Расулulloҳ ўз

лан учрашгандик. Ўшанда меҳмонларга биз ҳам хижоб ҳақида саволлар бергани

НУҚТАН НАЗАР

ЭНГ ГЎЗАЛ ЛИБОС

муслималик шартларини хижобсиз ҳам бажараваришлари мумкинку ахир. Хижоб уларнинг диндор эканини кўча-кўйдагиларга ошкор этибгина қолмай, балки аёлларни одамлардан ажратиб ҳам туради.

Анча йиллар муқаддам Саудия Арабистонидан юртимизга келган аёллар би-

миз ёдимда. Уларнинг айтишича, кўчада ҳамма аёл-ёшур қари бирдай хижобда юришаркан. Автобусларда 30 фоиз жой аёллар учун махсус ажратиб қўйиларкан. Меҳмон аёллардан бири айтган мана бу сўзлар аниқ эсимда қолган: «Хижоб (оқ кийим) ва абаё (устки қора кийим) кийиш-

нинг ўзига хос муҳим қоидалари бор. Яъни бу либосларни эғнига олган аёлнинг қалби мусаффо бўлиши керак. У бировни ғийбат қилмаслиги, устидан кулмаслиги, ҳатто ўзгалар ҳақида ёмон хаёлга бормаслиги ҳам зарур». Демакки, аёл, ўз латофати, назокатидан ташқари, муъмина ва муслималигини аввало кўнгил либосида намоён этиши лозим экан. Энг гўзал либос, яъни қалб либоси ҳар қандай либосдан устунроқ туради менимча.

Гулчехра ЖАМИЛОВА.

Маслаҳатлар

ОРАСТАЛИК СИРПАРИ

Нон сақланадиган идиш деворларини сира билан артиб турсангиз ундан ноҳус хид келмайди.

Нон сақланадиган полиэтилен халтача бир неча жойидан тешиб қўйилса, ундаги нон анча вақт юмшоқ туради.

Ўтмаслашиб қолган личок тигини ярим соатларча сал шўрроқ сувда ушлаб турсангиз, ўткир бўлади.

Шўр сувга ҳўлланган чўтка билан похол буюмнигини тозаласангиз, у янада чиройли тусга кирди.

Кеч пайти майда тузни гилам устига сеппиб эртаси кунни уни тоза юмшоқ латта билан артиб ташласангиз ранги очилади.

Рангли газламаларни бир неча дақиқа тузли сувга йивитиб қўйсангиз туси айниб кетмайди.

Таги қуйган сирли идишнинг шўр суви билан бир кеча қолдиринг. Эртасига ўша идишни бир қайнатиб ташласангиз, у тез ва осон тозаланади.

Тукли сочқик ва ҳалатлар момиқдай юмшоқ бўлишини хоҳласангиз уларни ювганидан сўнг бироз тузли сувда ушлаб туринг, лекин давомол урманг.

Насиба НАЗАРОВА тайёрлади.

Тандир тўла ёпилди нон...

Рашид ГАЛИЕВ олган сурат.

Биз ва жаҳон

ҲАР ЕРНИНГ ТОШУ ТАРОЗУСИ

Аёлларимиз орасида тадбиркорлик билан шуғулланаётганлар тобора кўпаяётган ҳозирги кунда уларга баъзан хорижий мамлакатларга боришга ҳам тўғри келиб қолади. Аммо шундай пайтда ўша мамлакатнинг урф-одатларидан оз бўлса-да хабардор бўлиш ишни енгиллаштирибгина қолмай муваффақият гарови эканлигини ҳам унутмаслик лозим.

НЬЮ-ЙОРК

Агар сиз одамови бўлсангиз, Нью-Йорк сизга зерикарли туюлиши мумкин. Аммо бу ерда «Ишларингиз қалай» деган саволга доимо «Аёло» дея жавоб қайтариш одат. Шаҳар ғалати одатларга тўла. Ёзининг жазирамасида ҳам аёллар тор, баданига ёпишиб турадиган кийимларда юришади. Америкаликлар овқатланишни анча хуш қўришади. Айнан шунинг учун тадбиркорлик мулоқотларини ланч номи овқат устида олиб боришади. Қизини шундаки, бундай келишувлар учун махсус кечки овқат ҳам бор. Агар тадбиркор шерингизни сизни кечки овқатга таклиф этса, албатта розилик беринг. Бундай пайтларда рад этиш ҳақорат билан тенг.

ГОНКОНГ

Сервикорлик бу ерда ҳар жойда мавжуд. Шунинг учун тадбиркор шерингиз сиздан «катталиқ»ни кутади. Сиз ҳам шунга кўра обрўироқ меҳмонхонага жойлашинг, кийимингиз кимматроғини кийинг. Гонконгликлар хурофотга берилган халқ; ёвуз инс-жинслардан қўриқшади. Шунга кўра оқ рандаги кийим кийманг, улар учун бу ўлим рангидир. Агар сизни меҳмонга таклиф этишса совға сифатида цитрус дарахтининг новдаси ёки саватчада апельсин (бахт рамзи) олиб бориңг. Бу сизнинг уларга хайрихоҳлигингизни кўрсатади.

ТОКИО

Бу ернинг асосий шиори — «Доимо табассум қилиңг!» Агар ишбилармонлик борасида учрашувингиз табассумсиз ўтса, у кўнгилсиз таассурот қолдиради. Шериклар билан орадаги масофани сақлаган маъқул, японлар жисмоний яқинлиқни ёқтиришмайди. Саломлашиш учун визит картчаларни билан алмашиш кифо. Шериклар билан учрашуга пошнасиз пойабзал кийиб бориш тавсия этилади, чунки дарозлик японларга хос хислат эмас. Шунингдек япон рестороанларига киришда оёқ кийимини ечиш ва чордона куриб ўтириш лозимлигини унутманг. Табиийки, бундай ҳолатда калта юбкада ва узун энгил пайпоксиз бўлиш ахлоқсизлик ҳисобланади. Ҳар қандай ҳолатда ҳам хушмуомала бўлиш муваффақиятнинг гаровидир.

СТОКГОЛЬМ

Швеция пойтахтида ишбилармон аёллар тез-тез учраб туради, мамлакат аҳолиси жуда америкалашган, шунинг учун улар АҚШдан келган ҳар қандай нарсани, айниқса «Кальвин клайн» ёки «Донна Каран» кийимларини ёқтиришади. Ишбилармон шерингизни кечки овқатга таклиф этганда албатта спиртли ичимлик билан сийланг, зеро бундай ичимлик Швецияда қиммат ҳисобланади, мулоқот жараёнида суҳбатдошингизнинг исми шарифини айтиб гапиринг. У билан шведлар фахрланадиган нарсалар, масалан, «АББА» эстрада гуруҳи, «Сааб», «Вольво» машиналари хусусида кўпроқ сўз юритинг.

РИМ

Италияда ишбилармонлик албатта ҳузур-ҳаловат келтиради, дея ҳисоблашади. Шунинг учун шериклар билан учрашув тушлик дастурхон атрофида ўтади. Биргина қаҳва италияликларнинг тўрт соатлик суҳбатига етади. Сафарингиз мақсади ҳақида гапирмай туришга ҳаракат қилинг, аввалига шерингиз ишлари билан қизиқинг, мода ҳақида гаплашинг. Аммо сиебат ва Рим Папаси тўғрисида оғиз ҳам очманг. Айтилган хойларга сира кечикманг, учрашувлар узок вақт чўзилиб кетиши ҳам мумкин.

ПАРИЖ

Франция пойтахтида хушомадгўй эркаклар сизни қимматбаҳо рестороанларга таклиф этишади. Шунда бу ерда сизга нима ёқганини таъкидлашингиз шарт. Шунинг учун ҳар эҳтимолга қарши кўзга ташланадиган кийимингиз доимо тахт турсин. Агар сизни кечаларга, ўтиришларга таклиф этишса, айнан айтилган вақтга бориш шарт эмас. Францияда таклиф этган одам тақдир этилган одамни ҳеч бир ҳафтарчиликсиз 30 дақиқага-ча кутиб туриши одатга айланган. Эсдан чиқарманки, французлар ўз мамлакати билан фахрланишади ва сиздан ўз тилларида гаплашишингизни кутишади.

ПОНДОН

Англияликлар ҳазил ва латифаларни ёқтиришмайди, шунинг учун улар билан об-ҳаво ёки футбол ҳақида гаплашган маъқул. Иккинчи жаҳон уруши ҳақида гап очишни ҳаёлингизга ҳам келтирманг. Яхшиси Англияда қиролича ҳукмронлик қилаётганидан мамнун эканлигингизни билдириб қўйинг.

Ушбу давра суҳбати «Маънавий баркамол етук мутахассислари тайёрлаш» мавзусига бағишланди. Унда «Маънавият ва маърифат» жамоатчилик маркази Тошкент шаҳар бўлими бошқаруви раиси, профессор Садир Салимов, Тошкент автомобиль-йўллар институтининг маънавий ишлари бўйича биринчи проректори Фофир Зокиров, Тошкент меъморчилик-қурилиш институтининг «Маънавият ва маърифат» бўлими бошлиғи, профессор Ботир Акрамов, Тошкент юридик институти «Маънавият ва маърифат» бўлими бошлиғи Хосият Узоқовалар қатнашдилар.

Давра суҳбатини Тошкент шаҳар ҳокимининг ўринбосари, юридик фанлари доктори Шухрат Жалилов олиб борди.

Шухрат ЖАЛИЛОВ: — Президентимиз Ислам Каримов таъкидлаганидек, маънавий-маърифий ишхўрлар давлат сиёсатининг асосий, устувор йўналиши ҳисобланади. Тошкент шаҳрида маънавий-маърифий ишларни ташкиллаштириш борасида олиб борилаётган ишларда асосий эътибор одамлар Истиқлол берган имкониятлар моҳиятини чуқур тушуниб етишларига, миллий ғурурини оширишга, рўй бераётган мислсиз ўзгариш ва янгиланишларга уларда дахлдорлик туйғусини шакллантиришга қаратилган.

«Маънавият ва маърифат» жамоатчилик маркази Тошкент шаҳар бўлими бу йўналишда қисқа давр ичида муайян ишларни амалга оширди. Туманларда ҳам ушбу марказнинг бўлимлари тузилди, улар фаолият кўрсата бошлади. Шаҳар ва туман бўлимлари айниқса Президентимиз Фармонлари, Олий Мажлис томонидан қабул қилинаётган қонунлар, ҳуқуқматҳаблари моҳиятини тушунириш, улар ижросини таъминлаш билан боғлиқ тарғибот-таъшиқот ишларига катта эътибор бермоқдалар. Шаҳар ҳамда туман ҳокимликларида Президентимиз Ислам Каримовнинг «Ўзбекистон XXI аср бугунга қадар: ҳаёфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт қарорлари» китоби катта қизиқиш билан муҳокама этилди.

Айни вақтда миллий кадрлар тарбиясини тиклаш ва ривожлантириш, муқталиқ давлат фуқароларини ватанпарварлик руҳида тарбиялаш борасида ҳам анча ишлар қилинди.

Энг муҳими кишиларимизда маънавиятга бўлган муносабат ўзгарди, бу соҳага эътибор кучайди. «Маънавият ва маърифат» марказининг кўпгина бошланғич ташкилотлари тузилди. Улар ташкилот ва муассасаларда жамоатчилик асосида иш олиб бормоқдалар. Мактабларда ҳар ойнинг биринчи чорshanба кuni маънавий кунлари қилиб белгиланган. Уларда маънавият ва маърифат ишлари бўйича директор ўринбосарлари иш олиб борадилар. Олий ўқув юртлири, мактаблар, қатор қорхона ва ташкилотларда «Маънавият хоналари» ташкил этилди.

Собир Раҳимов тумани ҳокимининг қарори билан ҳар ойнинг иккинчи пайшанбаси «Маънавият кuni» деб белгиланди. «Маънавият кuni» туман ҳудудидаги барча ташкилот, муассасаларда ўтказилмоқда.

Юнусобод туманида тарихимиз ва миллий маданиятимизни чуқур ўрганиш, қадимий шаҳарлар, муқаддас жойларга савъатлар уюштириш, уч авлод урсувларини ўтказишга алоҳида эътибор қаратилган.

1997 йилдан бошлаб меҳнат жамоалари ва турар жойларда тушунириш ишларини олиб бориш мақсадида олий ўқув юртлири олим-

ларидан тарғиботчилар гуруҳи ташкил этилди.

Олий ўқув юртлирида «Маънавият асослари» ўқитила бошланди. Бу фан бўйича махсус дастур ишлаб чиқилди. Бу ўринда Тошкент давлат юридик институтида ишлаб чиқилган дастурни алоҳида таъкидлаб ўтишни истардим. Унда ахлоқ, никоҳ, оила масалалари, тарбиявий ишларнинг муҳим қирралари ўз ифодасини топган. Бу машғулотлар икки шаклда — аудиторияда ҳамда аудиториядан ташқари олиб борилади. Ётоқхоналарда ҳар хил мавзуларда суҳбат-

МАЪНАВИЙ БАРКАМОЛ, ЕТУК МУТАХАССИСЛАР ТАЙЁРЛАЙЛИК

«ТОШКЕНТ ОҚШОМИ» ВА «МАЪНАВИЯТ ВА МАЪРИФАТ» ЖАМОАТЧИЛИК МАРКАЗИ ТОШКЕНТ ШАҲАР БЎЛИМИНИНГ ДАВРА СУҲБАТИ

лар, баҳс-мунозара ва учрашувлар ўтказилади. Шунингдек, бу ерда олий ўқув юртлирида фаолият кўрсатаётган гуруҳлар мураббийлари учун ҳам маънавият кунларини ўтказиш дастури ишлаб чиқилган.

Ёшларни маънавий баркамол қилиб тарбиялаш ишлари Мирзо Улуғбек номи Тошкент давлат университет, техника университети, иқтисодий университети, Тошкент меъморчилик-қурилиш, автомобиль-йўллар институтларида яхши йўлга қўйилганини таъкидлаб ўтиш жоиздир.

Тошкент шаҳар ҳокимининг қарори билан «Маҳалла кuni» ўтказилиши ҳам маънавиятни юксалтиришга хизмат қилиши шубҳасиз. Ушбу тадбир муносабати билан шаҳарда «Намунали маҳалла», «Намунали маҳалла оқсоқоли» ва «Намунали маҳалла хотин-қизлар кенгаши раисаси» кўрик-танловлари ўтказилади.

Маънавиятнинг қирралари кўп. Шундан келиб чиқиб бугунги «Маънавий баркамол, етук мутахассисларни тайёрлаш» мавзусидаги давра суҳбатимизда олий ўқув юртлирида олиб борилаётган ишлар, мавжуд муаммолар тўғрисида фикр-мулоҳаза алмашсак.

Садир САЛИМОВ: — Бугунги кунда Тошкент шаҳрида ва туманларда, барча турдаги ўқув юртлири, қорхона ва бирлашмалар, маҳалла-ларда жамоатчилик ташкилотларида маънавият ва маърифат маркази бўлими иш олиб бормоқда.

Маънавий-маърифий ишларга шахримизнинг олий ўқув юртлирида айниқса катта эътибор берилмоқда. Уларда асосий эътибор ёшларда юксак ватанпарварлик, инсоний фазилатларни шакллантиришга қаратилган. Масалан, автомобиль-йўллар институтида ҳар бир дарс бошида беш дақиқа маънавий масалаларига бағишланади. Бу ерда маънавий тадбирлар ўз самарасини бера бошлади. Бу, аввало, талабаларнинг тартиб-интизомда, дарсларни ўзлаштиришида, ўқишга муносабатларини-

нг ўзгаришида ўз ифодасини топмоқда.

Тошкент шаҳар бўлими ўз эътиборини маънавий-маърифий ишларни ривожлантириш, илгор тажрибаларни кенг ёйишга қаратмоқда. Айниқса, маданий, ҳуқуқий, маънавий тарбия, бозор иқтисодиёти, илмий-техника тараққиёти масалаларига оид суҳбатлар, мунозаралар ўтказишда олий ўқув юртлирига кўмаклашилмоқда. Бу тадбирларни ўтказишга вазирлик ва идоралар раҳбарлари, мутахассислар, илмий-текшириш институтларининг етакчи илмий ходимлари, профессор-ўқитувчилар, ёзувчи ва шоирлар, жамоатчилик ташкилотлари вакиллари кенг ҳаётиятмоқда.

Хозирги кунда шаҳар маънавият ва маърифат маркази, унинг жойлардаги ташкилотлари жамоатчилик ташкилотлари билан биргаликда маънавий-маърифий ишларга оммавий тус бериш, уларни изчил олиб боришга ҳаракат қилмоқдалар.

Ботирхон АКРАМОВ: — Институтимизда маънавият масалалари

«Олтин мерос», «Камолот», «Маҳалла», «Экосан» каби жамоатчилар фаолиятига оид витриналар билан тўлдирмоқчимиз.

Масканимиздаги тарихий, фалсафий, ҳуқуқий, сиёсатшунослик, бадий ва бошқа хил адабиётлар—риосалар, газета ва журналлар биринчи навбатда барча талабалар, ўқитувчи-профессорлар, қолаверса бошқа китобсеварлар учун кун бўйи хизмат кўрсатмоқда.

«Маънавият ва маърифат» марказимиз ҳаётининг фаол иштирокида «Давлат, жамият, оила ва ёшлар тарбияси» мавзусида илмий-назарий конференция ўтказилди. Унинг ишида республика, шаҳар, туман жамоат ташкилотларидан, бошқа институтлардан етакчи мутахассислар иштирок этдилар. Йиллик режамиздан яна худди шундай унутилмас тадбирлар ўтказиш ўрин олган.

Фофир ЗОКИРОВ: — Бой миллий меросимиз, қадриятларимиз, ватанпарварлик ғоялари каби серқирра йўналишлар маънавий-маърифий ишларимиз асосини ташкил этмоқ-

да. Институтимизда ҳуқуқий ва маънавий тарбияни янада яхшилаш ҳамда унинг самарадорлигини ошириш борасида ҳам бир қатор тадбирлар амалга оширилди. Илмий кенгашимизда таълим-тарбиявий ишлар бош йўналишини белгилаб беришчи «Маънавият ва маърифий ишларни янада яхшилаш ва такомиллаштириш чора-тадбирлари мажмуи режаси» тасдиқланди.

Ўтилаётган дарсларнинг бошланғич беш дақиқаси «Маънавий тарбия дақиқалари» деб эълон қилинди. Фанларнинг туридан қатъи назар ҳар бир профессор-ўқитувчи беш дақиқа давомида ахлоқ-одоб, тарбия масалаларидан суҳбат ўтказди.

Тасдиқланган режалар мажмуи асосан республиканинг тарихий олимлари Ўбайдулла Уватов, Турғун Файзиев, Ашраф Аҳмедов, Муборак Юнусхўжаева, Расулзодалар иштирокида буюк бобомиз Амир Темур, шунингдек, Фитрат, Ҷўлпон ва Файзулла Хўжаев ҳаёти ва ижоди ҳақида қизиқарли давра суҳбатлари бўлиб ўтди.

Институтда профессор-ўқитувчилар учун «Маънавият ва маърифат асослари» бўйича семинар-кенгаш ҳам ўтказилди. Унда маънавий-маърифий ишларни янада такомиллаштириш ҳақида фикрлашиб олинди.

Маданият саройида ўтказилган «Аёл билан оила мунаварар», «Маънавият — қалбим қуёши», «Ўзбекистон — қўшиқ байрами», «Нав-

Шухрат ЖАЛИЛОВ: — Бугунги суҳбатимизда шу нарса маълум бўлдики, маънавият масалалари борасида олий ўқув юртлирида муайян ишлар қилинмоқда. Уларнинг қўлларида кенг оммалаштириш мумкин бўлган тажрибалар тўпланган. Лекин ҳамма жойда ҳам бу масалага бир хилда ижодий ёндашилган, деб бўлмайдиган. Бундан тегишли ҳулосалар чиқариш зарур.

Бугунги кунда ўқув юртлирида тахсил кўраётган талабаларга катта талаблар қўйилмоқда. Президентимиз ташаббуси билан ишлаб чиқарилаётган Миллий кадрларни тайёрлаш дастури талабаларини ҳисобга олиб, маънавий-маърифий ишларни ана шу дастур билан чамбарчас қамраб олиб бориш мақсадаги мувофиқ бўлади.

Мустақил давлатимиз учун чуқур билимли, юқори малакали, эътиқодли, барча инсоний фазилатларни ўзига муҷассамлаштирган, маданият, ватанпарвар мутахассислар зарур. Шундан келиб чиқиб, олий ўқув юртлирида амалга оширилаётган маънавий-маърифий ишлар даври талабига жавоб берадиган мутахассисларни етиштириб чиқариладиган шарт-шароитни яратишга қаратилган бўлиши керак.

рўз сайли» байрамларида мураббийлар билан бир қаторда талабалар шеър ўқиб, қўшиқ айтиб, ўйинлар кўрсатиб катта завқ олдилар. Талабалар шаҳарчасидаги ётоқхоналарда ҳар жума кuni бир тадбирни ўтказиш анъанасига айланиб қолган. Талабалар уйда жижжоланган «Маънавият ва маърифат» хоналарида кафедра кунлари, учрашувлар ва суҳбатлар ўтказилиб боришмоқда. Талабаларда қизиқиш уйғотаётган иқтисодий ишхўрлар давлат ва жамият қурилиши масалалари, тасвирий санъат, адабиёт жараёни профессор-ўқитувчилар, мутахассислар иштирокида муҳокама қилинмоқда.

Бу тадбирлар ўзининг ижобий натижаларини бера бошлади. Ёшларда интизом кучаймоқда. Тест марказида замонавий компьютерлар ёрдамида ўтказилаётган жорий ва якуний тест имтиҳонлари талабаларнинг ҳалол ўқишига, келажакда ишонч билан қарашига сабаб бўлмоқда. Бу яхши кайфиятли муҳитнинг пайдо бўлишига хизмат қилди, аъло баҳоларга ўзлаштирувчи талабалар сафини оширди, сабабсиз дарсларга келмаслик каби салбий ҳолатлар камайди.

Хосият УЗОҚОВА: — Давр ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ходимлар ҳалқнинг энг яқин маслаҳатчиси бўлиши лозимлигини таъқоз этмоқда. Қонунларимиз ҳалқ орасига етиб бориши, фуқароларимиз ўз ҳуқуқларини яхши билиши керак. Шунинг учун келажак иш режаларимизга ана шундай масалаларни тезроқ ҳал қилишдек тадбирларни киритдик. Маҳаллаларда, ташкилотларда, мактабларда ва ҳаттоки болалар боғчаларида юқори босқич талабаларимиз ҳуқуқ ва қонунлар мазмунини бўйича тушунириш ишларини олиб борадилар. Чунки инсонни болалигиданоқ қонунлар, ўзининг ҳуқуқлари билан таниш бўлиши содир этиладиган жиноятларни, қонунбузарликларни олдини олишга хизмат қилади.

Ётоқхоналарда олиб бориладиган маънавий-маърифий ишларни яхшилаш мақсадида ҳам институтда, ҳам талабалар уйда раҳнамолик қилиш. Халқимизда бир гап бор: «Бола яхши гапнинг гадоий». Демак, меҳр бермас меҳр оламиз.

Яқингинада Юнусобод тумани ҳокимлиги, хотин-қизлар қўмитаси ва «Камолот» жамоатчаси томонидан «Ётоқхона — иккинчи уйим» мавзусида кўрик-танлов бўлиб ўтди. Институтимиз ётоқхонаси ҳам унда қатнашиб, «Маънавият ва маърифат» ишлари бўйича намунали, деб топилди.

Ўзбек адабиёти — «Оқшом» учун

Омон МУХТОР,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат
арбоби.

(Романдан парча)

(Охири: Боши газетанинг ўтган сониди).

Сукрот камбағал оилада (Софроник исми оддий тош йўнучи хонадониди) дунёга келган эди. У (оз-моз мактаб кўргани-ю фуқаролик бурчини бажариб, уч марта ҳарбий юришларда қатнашганини айтмаганда) чуқур билим эгалламаган, тирикчиликни ўтказиш учун аниқ бир касби-кор ҳам ўрганмаган эди. Унинг бунга имкони бўлмаган эди!

Сукротнинг афти-ангорида ҳам, юриш-туришида ҳам салобат-улуғворликдан нишон йўқ эди. У — тепақал, ғалча, пешонаси дўнг, бурни катта, лаблари дўрдок, кўзлари кесак терган — анчайин бадбашара ва бесўнақай киши эди. (Шу боисдан, Сукрот: «Ўзгаллик — ҳукмронлиги тез ўтиб кетадиган қироличадир!» — деган бўлса керак.) У кўча-майдонда, бозорларда кишин-ёзин ялангоёк, кифтига ташлаб олган матога ўраниб, турки-тароватидан қулларни эслатадиган алфозда юрар эди.

(«Кийинида олифталikka бормай, нафис юришга ҳаракат қилинг. Камтарлик — кўрк, исрофгарчилик эса ўзига бино қўйиш белгисидир!»)

Афлотун аксинча (зодагон Аристоннинг ўғли) тўқ-тўкин оилада туғилиб ўсган эди. (Унинг аждодларидан бир томири шоҳ Кодрга, иккинчи томири машҳур қонунчи Солонга бориб тақалар эди.) Ёши йигирмага яқинлашганда, у ўз давридаги ҳар жиҳатдан баркамол инсонга айланган эди. От қоптириш, беллашувда тенгдошларидан ҳеч ким унга бас келолмасди. Кураш мусобақаларида биринчи ўринни эгаллаган эди. Хушқомат, кўкси қалқон, елкалари кенг эди (унинг асл исми Аристокл бўлиб, кейинчалик кенглик — платос деган маънода Платон, Афлотун номини олган эди. (У — шоир эпик, лирик, драматик), мусиқачи ва мусаввир эди. Фалсафа уни ҳаммадан кўп қизиқтирарди. Гераклит ва Пифагор, Парменид ва Демокрит таълимотларини билар эди.

Афлотун шогирд тутганида, Сукротнинг ёши олтишдан ошган эди. У бир пайтлар Аспазия деган қизни яхши кўрган, лекин бу қизнинг муҳаббатига эришолмаган эди. Мирто деган қизга уйлانган; бир гал сафардан (ҳали сафарларда юрадиган пайти эди) қайтганида, хотини сувга фарқ бўлгани устидан чиққан эди. Кейинги хотини (Ксанттиппага кечроқ уйлانган) ундан ёши кичик; бу аёлдан туғилган икки ўғли ҳам нисбатан ёш эди. Сукрот қашшоқ яшаган ва ҳамон қашшоқ ҳаёт кечирмоқда эди. Унинг асосий машғулотни кўча-кўйда одамларга савол бериб, жавоб олиш (ёки уларнинг саволларига жавоб бериш), одамлар билан суҳбатлашишдан иборат эди. («Ўзини доно деб билган айрим кимсаларнинг жохил ва нодон эканлигини фоти эгганим учун — одамлар мен билан музоҳабани соғинадилар!» Одамлар орасида гарчи «донолар-доноси», энг билимдон киши» деб ном олган бўлса-да, у ўзини фавқуллодда билим эгаси, деб билмас, мен барча нарсадан хабардорман, деб даъво ҳам қилмас эди! Аксинча, ҳатто: «Менинг донишмандлигим менда ҳеч қандай доноликнинг йўқлиғидир!» — дер эди.

(Лекин Сукротнинг суҳбатда бўлганлар кўпинча: «У мени сеҳрлаб, шундай қўйга солдики, минбаъд то ҳозир яшаганимдек аҳволда яшай олмаслигини ҳис этдим!» — дейишар эди.) Унинг учун суҳбат (баҳс)нинг ўзи муҳим-эди! («Худонинг ўзи мени шу ҳолатида яратиб, кунни бўйи, тинмай, ҳар жойда сизлардан ҳар бирингизни гафлатдан уйғотиш, дунёдан воқиф этиш, тергаш ва покликка чорлаш учун — бу шаҳарга юборган!») Сукрот — ундан-да олдинроқ ўтган Шарқ файласуфи Конфуций (ёки номини эскидан келган ўзимизнинг Хўжа Насриддинни эслайсизми!) сингари — ОЛАМ ва ОДАМ ҳақида ўйламай ЯШОЛМАЙДИГАН ҳалқнинг содда бир вакили эди! У одамларга баъзан тағдор саволлар ташлаб, киноя, кулги билан сўзлаб, уларни саросимага солса ҳамки, асосан, мулоийм, хушфел, даревешифат, ҳар бир сўзи самимий, кўнгли очик, камтарин инсон эди! Сукрот (яна Конфуций сингари) бирин асар (китоб) ёзмаган эди. У, инсон хотираси ҳар қандай ёзувдан кам эмас, деб тушунар эди.

Бутун Юнонистонда ҳаёт таълимоти бўйича мактаби, файласуфлигидан кўпроқ ҒАРОЙИБ ИНСОН эканлиги билан шухрат қозонган Сукрот ёш Афлотуннинг ҳаётига сел бўлиб кирган, унинг осмониди юлдуз бўлиб порлаган эди! Ҳаётга (дарёлар сувуллашидан қушлар сайроғига) қаттиқ меҳр қўйган ва ҳаётдан доим баҳрамандлик туйган, жисман ва руҳан қучли, ўз қиладиган ишини аниқ билган—режали («Ишни яхши бошласанг, ярмини бажардим, деяр!»; «Арзимаган ва бефойда нарсаларга керагидан ортиқ вақт сарфлаш нодонлик!»), келишган—кибор Афлотун, ўзига ҳеч жиҳатдан ўхшамаган Сукротга мангу банди—асир бўлиб қолган эди! Сукротни учратиб, Афлотунга шу пайтгача ҳаёти, бор илми, машғулотни йўққа чиққандек туюлган эди... Сукрот ҳам шогирдлари ичида Афлотун алоҳида ўрин тутганини сезган эди. Афлотунни учратишдан олдин у туш кўрган; тушида ўзгал бир оқуш унинг кўксига келиб қўнган, сўнг аниқ нағма билан юксак фазоларга парвоз этган эди. Ва Афлотун рўпара келганида, Сукрот: «Мана, менинг оққушим!» — деб нидо қилган эди...

Сукротнинг паймонаси тўлганида, Афлотуннинг унга шогирд тутганига тахминан саккиз йилча бўлган эди.

Бошқа шогирдлар қатори Афлотун ҳам оғир кунда пири-устозига ёрдам қўлини чўзишга уринди. Бирок...

Афлотун суд жараёнида қатнашиб, Сукротни ҳимоя қиладиган нутқлар сўзлагани йўқ! Айниқса...

Сукрот (ниҳоят, Делосдан кема келиб, зиндонда ётган Сукрот) шогирдлари даврасида ўзига жазо танлаб захар ютганида, — шу сўнгги нафасда Афлотун хайрлашиш учун унинг ёнига ҳам бормади! Уйда «касал» бўлиб, ётиб олди.

Бу етмагандек...

Ҳа кунлари —

Сукротнинг кўксидан учган оққуш Афинадан аллаҳаёқларга чиқиб кетди.

Уни олдинда катта бир ҳаёт йўли кутмоқда эди!

(Давоми 4-бетда)

Кинопублицист Баҳодир Музаффаров кейинги чорак аср давомида энг долзарб, энг мураккаб масалаларга муносабат этиб келди. Янги мазмунга мос келадиган шакл излади, топди. Қўллади ҳам. Абдулла Қодирий номидаги республика Давлат муқофотига тақдим этилган «Оролқум» ва «Илон йили» фильмларида денгиз фожияси инсон фожиясига айланиши таърифланади.

Табиятдаги ҳалокат жамият, инсоният ҳалокати билан нақдлар боғлиқлигини исботлаган бўлса, «Рух»да халқимизни, унинг етук зиялиларини фалокатга олиб келган 30-йиллар муҳитини, тузум зиддиятларини очиб ташлади. Мухими, бундай йирик масалалар аввал қаламга олинб, сўнгга экранга олиб чиқилганида йирик қамровда инсон, унинг тақдири бўлди. Бирида Оролнинг бойлигини, ҳаётбахш тўқинларини азалдан мадҳ этиб келган бахшилар, сувсиз қолиб қумга ботган кеманинг собиқ капитани бўлса, иккинчисида ўша минтақада денгиздан ва у билан боғлиқ бўлган турли манбалардан маҳрум бўла бошлаган муайян шахслар, аёллар, гўдаклар гавдаланади. Яна бирида эса Абдулла Қодирий, унинг масалалар бўлганлигини ҳаёти, оғир қисмати бўлди.

Ҳўш, ҳаммаси дўстимиз бу интилишда қандай ифода воситаларини қўллади-ю, пировардида қандай натижаларга эришди?

Операторлик санъатини мукамал эгаллаган Б. Музаффаров сер-

Номзодалар

ТАСВИР
ВА СЎЗ
УЙҒУНЛИГИ

ҳам кўрамаз.

Бугунча эмас, режиссёр турли йирикликдаги кадрларни манасан ва мазмунан асосланган ҳолда бир-бирига улаб, ҳолат фикрини томошабинга етказиш билан чекланмасдан раъсий маънога эга бўлган сермазмун тасвир ҳам яратди. Бу эса лавҳаларнинг таъсир кучини оширади: ўша тузумдан мавжудот азоб чеккани пўлат қафаслардаги занжирбанд, қулф ва занжирлар азобини чекаётган саман отнинг кўз ёши, тўғидан тиркираб чиққан қонини дид билан суратга олиш ва монтаж қилиш билан ҳам таърифланади. Ўша тоталитар тузум даврида Оролни кўтаринг, деб бонг урганлар ҳам, Оролга ёрдам берилмаса ўлканинг истиқболи бўлмаслиги

таъсирчан ва раъсий образлар ёрдамида ифода этилади.

Кинопублицист шундай тасвирга мос келадиган сўз топишга интилади. Бу сўз гоҳ кадрда — фильм қаҳрамонлари томонидан айтилади, гоҳ эса кадр ортда — суҳандон томонидан ўқилади. Абдулла Қодирийнинг фарзанди Маъсуд Абдуллаев, набиралари Шерқон Қодирий тасвирга эмас, ўша ҳолатга, воқеага, фожияга муносабатларини билдирадилар, янги маълумотлар билан лавҳаларни бойтадилар. Орол ёнидаги қишлоқ аҳлининг қундалиқ ҳаёти, ўтиши ҳақида ҳикоя қилганларида эса катта умумлашмаларга йўл очадилар. Ҳа, шўролар ҳуқуқмати қуриб бораётган денгиз ҳақида қайғурмади, у билан боғлиқ бўлган халқларнинг оғир ҳаётдан беҳабар бўлди... Баъзан эса интервью, репортаж йўли билан воқеалар моҳияти очила боради: муаллифларнинг (уларнинг бири кинотасвирчи Шухрат Мақсудов) кадр ортдаги саволига кадрда аниқ жавоб олинади. Қумга ботиб қолган кеманинг собиқ капитани палубада пайдо бўлиб, «капитан кўпригига» чиқиб жўш уриб турган Оролнинг яқин ўтмишидаги манзарасини гўёки чиқариб, ўша тўқинларни қўмсаб йўқ микрофонга гапирмоқчи, тасаввурдаги очик денгизда сайр қилмоқчи, балик тўтмоқчи, юк ташимокчи бўлади.

Тасвир сув билан уйғунашиб бир бутун асарни ташкил этади. «Рух»да ҳам, «Оролқум»да ҳам, «Илон йили»да ҳам шу ҳолини кўрамаз. Баҳодир Музаффаров мустақиллик шабадаси юртимизда энди эса бошлаганида ҳаётдан кўз юмди. Аслида у ижод этадиган вақт энди келган эди. Оғир даҳларда ижодий жасорат кўрсатган дўстимиз ҳали ёртимиздан мавзугар ҳаёт эди.

Ҳамидулла АКБАРОВ.

СУРАТДА: Баҳодир Музаффаров.

Эркатойин, бирим шўх бўлибсанки, қилиқларинг ўзингга ярашади-я.

Рустам ШАРИПОВ сураат лавҳаси.

(Охири. Боши 3-бетда).

ОДАМЛАР ВА СОЯЛАР

(РУХСОРА)

Биринчи қисм

1

Усмон Рухсорани кўрмаганига кўп бўлди. Минг йил...

Ҳар куни ҳаёлида шу ашула:

Бугун келасизми, ё
Кутайинми эртага?
Индингами? Ундан сўнг?

Бу ҳафта келмасизми?
Келмасизми ўн беш кун?
Бир ойма? Ундан кўпроқ?
Баъзан эса бундай:
Юрагимни бир ўт тафталаб,
Мен унгами, ўзимни тутдим?
Сизни интиқ кутдим. Ҳафталаб.
Ойлаб кутдим.
Йилма-йил кутдим.
Яна баъзан бундай:
Сиз — ҳам мағрур, ҳам эркин, —
Аммо ажиб ҳаёли.
Ҳар қадамда юз экин,
Лекин ўйиндан холи.

Менинг умримда мангу —
Энди қолган шу ҳолат.
Олис йўлларнинг чанги —
Наҳот бўлса, адолат?
У Рухсорани қаттиқ соғинган! —
кўргиси келмоқда эди.

Ахир, Рухсорани кўргани
Усмон ўзи йўлга чиққан эди.
(Чу, тулпорим, ёллари олтин,
Чу, қайдасан, бахтли манзилми?)

Бу одамлар йўлда унга келиб қўшилишди ёки
буларга у қўшилиб олди — яхши тушулмиди.
Афтидан, ҳозир бунинг аҳамияти йўқ эди.

Отликлар, туя минганлар, ҳатто хачир минганлар
бор. Пиёдалар кўпроқ. Аҳён-аҳён битта-яримта ара-
ва ҳам учар эди. Усмонга ўхшаб, барча тонгли
кўтарилаётган кўшга қараб секин судралиб бо-
ришмоқда эди. Бутун бир қарвон!

Чексиз саҳрода кум тепалардаги саксовул, юл-
гун, юзган, қовғар, ялли қизариб ётган тикан бута-
ларини оралаганча, одамлар сувсираб, ҳол-мадори
қуриб, қудук томон вазмин сурилмоқда эди.

Усмон ҳаёлга ботган (ҳаёлида Рухсору!). Лекин у
ҳам чанқаб, оғзидан нафас ўрнида олов чиқмоқда
эди.

(Улар сув ташвишини қилиб, кейин яна ўз йў-
дан кетишни мўлжаллаганими — шунга ўхшар эди!
Хўп воқеанинг давомини эшитинг).

Ниҳоят...
қудук бошига
етиб келишди.

Бир тўп киши энгашиб, қудук ичига қарашди.
Усмон ҳам қаради.

Баъзи қудуқлар ичида ой бўлади, деб эшитган
эди.

Бу қудуқнинг ҳам тубида нимадир ялтирарди!
Бироқ одамларга ой эмас, сув керак эди!
Пастга челақ туширишди. Челақ тарақлаб, қуруқ
чикди.

Яна туширишди. Яна қуруқ!
Паришонланиб, одам тушириб кўришга қарор қи-
лишди.

Бир одамни белидан арқон боғлаб, узатишди.
Қудуқдан бу одамнинг жасади чиқди. Унинг бо-
ши кесилган эди!

Иккинчи одамнинг белига арқон боғлашди.
Бунинг ҳам жасади чиқди. Қиличми, ханжар би-
лан тилкалаб ташланган эди!

Учинчи одам журъатланиб, тушди.
Яна жасад. Бунининг кўксига кўрғошин!
Энди қудуққа тушгани ҳеч кимнинг юраги дов
бермай кўйган эди.

Усмон, одамларга сув олиб чиқсам, уларни шу
бало-қазодан қутқарсам, ўшанда албатта, мурод-
мақсадимга етман, менга Рухсорани кўриш насиб
этади, деб ўйлади. Бунга ўзича ишонди.

— Мен тушаман, — деди одамларга Усмон. —
Аммо мени оёғим билан эмас, бошим билан туши-
ринглар!

— Нега бош билан? — сўрашди одамлар.
— Бошим билан шўнғирмоқчиман! — деди Усмон
ҳазиллашиб. Кейин, тушунтирди. — Бош билан туш-
маса, оёқ остини кўриб бўлмайди. Мен бошни иш-
латмоқчиман!

Усмоннинг белига одамлар арқон боғлаб, уни
тушира бошлашди.

**Ўзбекистон Республикаси Фанлар акаде-
мисини Зоология институти сари йўл олар
эканман, табиатнинг тилсиз жонотлари,
илонларнинг совуқ нигоҳлари, вишиллаш-
лари кўз олдимга келди. Институт директори
Жамолдин Азимов ҳозирги кунда институт
жамоаси қандай ишларни амалга ошираёт-
ганлигидан сўзини бошлади:**

— Биз ҳайвонларнинг, ҳу-
сусан камайиб кетган
ҳайвонларнинг популяцияни
экологиясини, табиатда бў-
лаётган ўзгаришлар жараён-
ларининг антропоген омилла-
рини, таъсир механизмлари-
ни ва шу таъсир натижасида
ҳайвонларда бўладиган мос-
лашув жараёнини ўрганим-
из.

— Экологик ўзгаришлар
натижасида жуда кўп ўсим-
ликлар, ҳайвонлар йўқолиб
бораётгани одамларни таш-
вишлантирмоқда...

— Ҳа, бу нарса ҳаммага
аён. Ташвиш мўҳида кечаёт-
ган ҳар бир жараён, эколог-
ик ўзгаришлар натижасида
ҳайвонларнинг яшаш муҳити
бузилди. Шунинг учун бирин-
чи галдаги вазифамиз та-
биий муҳитни сақлаш. Шун-

ИБРАТНОМА

ЭНГ КАТТА
БОЙЛИК

● Кимнинг тили ши-
рин бўлса, унинг дўсти
кўп бўлади.

● Энг катта бойлик —
ақлдор.

● Энг катта ваҳшийлик
— манманликдир.

● Киши гапидан би-
линади, чунки ўша одам-
нинг кимлиги тилининг
тағига яширинган бўлади.

● Ўз қадрини билган
киши ҳеч қачон хор бўл-
майди.

● Агар душманингиз-
дан қучли бўлсангиз, қучли
бўлганингизга шукро-
налар қилиб, уни кечира
билинг.

● Гапиришингиздан
аввал сўзлар сизнинг ҳу-
мингизда бўлади, гапириб
қўйганингиздан кейин эса
сиз уларнинг ҳуқмида бў-
ласиз. Олтин кумушлар-
рингизни эҳтиёт қилганинг-
из каби тилингизни ҳам
эҳтиёт қилинг. Биттагина
нотўғри ёки ноўрин айтил-
ган сўз ҳамма неъматлар-
дан маҳрум қилиб, балою
офатлар гирдобига гарқ
қилиши мумкин.

● Кимдандир муста-
қил бўлсанг — сен унинг
нозирисан, кимгадир мух-
тож бўлсанг — сен унинг
асирисан, кимгадир сова-
галар бера олсанг — сен
унинг амирисан.

● Дўстларимиз ҳам,
душманларимиз ҳам учта.
Дўстларимиз: дўстимиз,
дўстимизнинг дўсти, душ-
манимизнинг душмани.
Душманларимиз: душмани-
миз, дўстимизнинг душ-
мани, душманларимизнинг
дўсти.

Баҳриддин МАҚСУД
ўгли тайёрлади.

«Тошкент оқшо-
ми»нинг 7 июль со-
нидаги мақолада оғриқли
мавзу қаламга олин-
ган. Бу гапидан, ҳўш
нимаси оғриқли, деган
савол туғилиши та-
биий.

Оғриқли томони —
сайрга чиққан итлар бо-
лаларнинг ўтаксини ёра-
ди. Энг ёмони, қутуриш
касаллиги айнан шу ит-
ларда учрайди. Келинг, бу
ҳақда бафуржа мулоҳаза
юртайлик.

Авалло ит етаклайди-
ми, айиқ ўйнатадими —
ҳар кимнинг шахсий иши.
Лекин булар бошқаларни-
нг ҳаётига тахдид солмас-
лиги керак.

«Халқлар дўстлиги»
мавзисида тутдек тўки-
лишга келган маҳалла бор
эди. Шу ерда ижарада
яшардик. Рус кампирнинг
каламшудан сал каттарок
ити бор эди. Савилнинг
ўзи йўқдай бўлсам овози
ўқдай эди. Бир кун
хаёл суриб останада ўт-
ганимни билсаман,
«Фф!» деб олдимдан чиқ-
са бўладими! Жажим чи-
қиб, бир нарса қилиб тин-
читворай десам, кампир-

га раҳимм келади. Ўғли,
«дом»да, қизи узоқ юртга
эрга тегиб кетган. Бечора
кампир шу ит билан ову-
нади, уни уришади, у би-
лан гаплашади, эркалайди.
Ноилж чидашга мажбур
эдим... Буям майли энди...

«Дружба» кинотеатридан
ўтиб борсангиз, чап томон-
да пастқам кўчалар бор.
Бирорта хонадонни қақир-
гудай бўлсангиз итлар ху-
риб «исён» кўтарворайди.
Лоф бўлмаса, ҳар хонадо-
нда камиди иккита ит боров.

Ётоқхонамизнинг олдида
болалар ўйнайдиган хиё-
бон бор. Шу ерда олти
яшарлик қизчама ўйнаб
ўтирган эди. Эгаси билан
сайрга чиққан ит ўша то-
монга югуриб қолди. Ку-
лоқлари супрадай,
хайриятки, қизим уни ол-
динроқ пайқаб қолди.
Ўзимиз пүлемётни ўқи бўп
кетдик. Уни кўрганлар
жойида «тахта» бўп қолди.
Кўриб кетган болаларни
сўз сепиб ўзига келтирдик.

Хўш, гавжум шаҳарнинг
қоқ ўртасида «бўрибо-
сар»ларга нима бор? Эга-
ларининг сурув-сурув
қўйлари бўлсаки, шуларни
қўрилласа! Табба, дейсан
киши.

Тўғри, ота буваларимиз
«Ит — вафо» деб айтиша-
ди. Жонивор, хонадонга
келадиган бало-қазони
кайтаргани, дея ит боқан-
лар. Лекин зинҳор одамга
яқин ерда эмас, ҳовлига
кирган одам кўринмайдиган,
узоқроқ жойда асра-
ган. Итнинг оғзидан қўлан-
са хид чиқса, одамнинг
соғлиғи учун зарарли, деб
оғохлантиришни ҳам унут-
маганлар.

Баъзи бировлар ит етак-
ласа, ўзини асладода хоним-
лардек ҳис қилсалар керак-
да. Такрор айтмамиз, ит
етақлаш ҳузу-ҳаловати ҳар
кимнинг инон-ихтиёрида.
Лекин чопқиллаб юрган эр-
катойлар, ақлли-қорамми,
наслдорими, насли пастми,
барибир ит. Қопмайди, деб
ҳеч ким қатълаб бера ол-
майди. Ит тишлаган одам
қўл олиши керак. Туф-туф,
ҳеч кимсанинг бошига бун-
дай кун тушмасин.

Абдурахмон АЛИБОВ
ўғли.

Уш, гавжум шаҳарнинг
қоқ ўртасида «бўрибо-
сар»ларга нима бор? Эга-
ларининг сурув-сурув
қўйлари бўлсаки, шуларни
қўрилласа! Табба, дейсан
киши.

Тўғри, ота буваларимиз
«Ит — вафо» деб айтиша-
ди. Жонивор, хонадонга
келадиган бало-қазони
кайтаргани, дея ит боқан-
лар. Лекин зинҳор одамга
яқин ерда эмас, ҳовлига
кирган одам кўринмайдиган,
узоқроқ жойда асра-
ган. Итнинг оғзидан қўлан-
са хид чиқса, одамнинг
соғлиғи учун зарарли, деб
оғохлантиришни ҳам унут-
маганлар.

Баъзи бировлар ит етак-
ласа, ўзини асладода хоним-
лардек ҳис қилсалар керак-
да. Такрор айтмамиз, ит
етақлаш ҳузу-ҳаловати ҳар
кимнинг инон-ихтиёрида.
Лекин чопқиллаб юрган эр-
катойлар, ақлли-қорамми,
наслдорими, насли пастми,
барибир ит. Қопмайди, деб
ҳеч ким қатълаб бера ол-
майди. Ит тишлаган одам
қўл олиши керак. Туф-туф,
ҳеч кимсанинг бошига бун-
дай кун тушмасин.

Абдурахмон АЛИБОВ
ўғли.

Уш, гавжум шаҳарнинг
қоқ ўртасида «бўрибо-
сар»ларга нима бор? Эга-
ларининг сурув-сурув
қўйлари бўлсаки, шуларни
қўрилласа! Табба, дейсан
киши.

Тўғри, ота буваларимиз
«Ит — вафо» деб айтиша-
ди. Жонивор, хонадонга
келадиган бало-қазони
кайтаргани, дея ит боқан-
лар. Лекин зинҳор одамга
яқин ерда эмас, ҳовлига
кирган одам кўринмайдиган,
узоқроқ жойда асра-
ган. Итнинг оғзидан қўлан-
са хид чиқса, одамнинг
соғлиғи учун зарарли, деб
оғохлантиришни ҳам унут-
маганлар.

Баъзи бировлар ит етак-
ласа, ўзини асладода хоним-
лардек ҳис қилсалар керак-
да. Такрор айтмамиз, ит
етақлаш ҳузу-ҳаловати ҳар
кимнинг инон-ихтиёрида.
Лекин чопқиллаб юрган эр-
катойлар, ақлли-қорамми,
наслдорими, насли пастми,
барибир ит. Қопмайди, деб
ҳеч ким қатълаб бера ол-
майди. Ит тишлаган одам
қўл олиши керак. Туф-туф,
ҳеч кимсанинг бошига бун-
дай кун тушмасин.

Абдурахмон АЛИБОВ
ўғли.

Уш, гавжум шаҳарнинг
қоқ ўртасида «бўрибо-
сар»ларга нима бор? Эга-
ларининг сурув-сурув
қўйлари бўлсаки, шуларни
қўрилласа! Табба, дейсан
киши.

Тўғри, ота буваларимиз
«Ит — вафо» деб айтиша-
ди. Жонивор, хонадонга
келадиган бало-қазони
кайтаргани, дея ит боқан-
лар. Лекин зинҳор одамга
яқин ерда эмас, ҳовлига
кирган одам кўринмайдиган,
узоқроқ жойда асра-
ган. Итнинг оғзидан қўлан-
са хид чиқса, одамнинг
соғлиғи учун зарарли, деб
оғохлантиришни ҳам унут-
маганлар.

Баъзи бировлар ит етак-
ласа, ўзини асладода хоним-
лардек ҳис қилсалар керак-
да. Такрор айтмамиз, ит
етақлаш ҳузу-ҳаловати ҳар
кимнинг инон-ихтиёрида.
Лекин чопқиллаб юрган эр-
катойлар, ақлли-қорамми,
наслдорими, насли пастми,
барибир ит. Қопмайди, деб
ҳеч ким қатълаб бера ол-
майди. Ит тишлаган одам
қўл олиши керак. Туф-туф,
ҳеч кимсанинг бошига бун-
дай кун тушмасин.

Абдурахмон АЛИБОВ
ўғли.

маса уларнинг ҳозирги сони-
ни сақлаб қолишимиз керак.

— Институтдаги бир неча
тажрибахона илонлар устида
иш олиб бораётган экан...

— Ҳа, биокимё ва зооток-
сикология тажрибахонасида
ҳали фанга маълум бўлмаган
заҳарли ўргимчаклар, илон-

сил қилувчи ҳамда фосфо-
линаза фаоллигига эга бўл-
ган таркибий қисмлар мав-
жудлиги аниқланди. Илон-
ларнинг умумий тизимига
қарасак, анча чалқашликлар
бор. Ана шу чалқашликлар
замонавий фан ютуқлари
асосида қайта кўриб чиқиш-
моқда. Бу эса зоология фан-
ларининг тараққиётида жуда
катта ўринни эгаллайди. Хо-
зира физиологик, биокимё-
вий, биофизикавий жараён-
ларни ўрганимиз. Ўқилон,
ранг-баранг чипор илон, су-
вилонларда заҳар йўқ деб
келинган. Лекин илмий тад-
қиқот ишлари уларда заҳар
борлигини аниқлади. Заҳар
қимматбаҳо ашё. Ундан
олинган моддалар одамлар
соғлиғи учун жуда катта аха-
миятга эга. Бу борада чет
мамлакатлардаги фирмалар
билан битим тузиб, дори-
дармон тайёрлашни йўлга
қўймоқчимиз. Келажакда шу
қўша қорхоналар орқали
тайёр маҳсулот ишлаб чиқа-
рамиз.

Гўзал ХОЛИКОВА

сўхбатлашди.

АТРОФ-МУҲИТ

ЗАҲАРИ
КОНИ
Фойда

дагина ҳайвонлар учун қулай
шароит яратган бўламиз. Кўп
ҳайвонлар йўқолиб кетяпти.
Ўзбекистон Қизил китобига
1984 йилда 64 та ҳайвон тури
киритилган, ҳозир эса бу миқ-
дор 80 га етди. Бу 10 йил ичи-
да бўлган ҳодиса. Мана шу
камайиб кетган ҳайвонларни-
нг бир қисми иқтисодий аха-
миятга эга эди. Шулар жум-
ласига заҳарли илонлар, қо-
рақуртлар, чаёнлар, лочинлар
оиласига мансуб шахин, сап-
сан қўшлари қиради. Ҳеч бўл-

лар, гельминтлар ва каналар-
дан ажратиб олинган модда-
ларнинг тузилиши, уларнинг
табиий ва сунъий мембранла-
рга таъсир қилиш механиз-
млари борасида самарали
иш олиб боришмоқда. Ўзе-
кистон минтақасида учрайдиган
рентимеяларнинг турли
вакиллари: ўқилон, ранг-бара-
нг чипор илон, кулранг эчки-
мар заҳарлари таркибида та-
биий ва сунъий мембраналар-
да ион ташувчи каналлар хо-

Ёзги таътил мароқли ўтмоқда.

Равиль Альбеков олган сурат-лавҳаси.

Ажойиботпар

ҚИРОЛИЧА
Фойдаланган совун

Териға майинлик бахш этувчи совунлар ҳақида
ойнаи жаҳон орқали деярли ҳар кун бериладиган
рекламаларни ҳаммамиз кўрамиз. Ана шу совун-
лар нимадан тайёрланишини биласизми?

«Қундалик» деган дарахт жаҳонда фақат Туркияда ўса-
ди. Инсон танасига табиий майинлик бахш этадиган мах-
сул совун шу дарахтдан олинадиган сигла ёғидан тайёр-
ланади. Сигла ёғида хушбўй ҳид ва даволовчи хусусият-
лар борлиги сабаб Урта ер денгизи атрофида жойлашган
аҳоли ундан жуда қадимдан табиий косметика ва доривор
модда сифатида фойдаланиб келган. Ёғ таркибида учувчи
ёғ, резина, эркин ҳолатдаги синнамик кислота мавжуд.

Ҳозирги кунда бутун дунё косметология саноати сигла
ёғини фақат Туркиядан олмақда. Ундан Букрот замонидан
бери дармон модда сифатида фойдаланиб келинмоқда.
Қадимда Миср қироличаси Клеопатра сигла ёғидан атир
сифатида фойдаланган. Ундан ташқари бу ёғ пешоб йўл-
ларидаги хасталикларни даволашда ва қорин оғриғини бо-
сишда катта ёрдам беради.

«Қундалик» дарахтидан тайёрланган совун тер ҳидини
кетказди ва терининг майин, тип-тиник бўлишини таъмин-
лайди. Юқорида эслатиб ўтилган фойдали хусусиятларга
эга бўлган бу совун бутун дунёга «Қундалик дарахти сову-
ни» номи билан машҳурдир.

Худойберган ХУДОЙБЕРГАНОВ,
биология фанлари номзоди.

Уш, гавжум шаҳарнинг
қоқ ўртасида «бўрибо-
сар»ларга нима бор? Эга-
ларининг сурув-сурув
қўйлари бўлсаки, шуларни
қўрилласа! Табба, дейсан
киши.

Тўғри, ота буваларимиз
«Ит — вафо» деб айтиша-
ди. Жонивор, хонадонга
келадиган бало-қазони
кайтаргани, дея ит боқан-
лар. Лекин зинҳор одамга
яқин ерда эмас, ҳовлига
кирган одам кўринмайдиган,
узоқроқ жойда асра-
ган. Итнинг оғзидан қўлан-
са хид чиқса, одамнинг
соғлиғи учун зарарли, деб
оғохлантиришни ҳам унут-
маганлар.

Баъзи бировлар ит етак-
ласа, ўзини асладода хоним-
лардек ҳис қилсалар керак-
да. Такрор айтмамиз, ит
етақлаш ҳузу-ҳаловати ҳар
кимнинг инон-ихтиёрида.
Лекин чопқиллаб юрган эр-
катойлар, ақлли-қорамми,
наслдорими, насли пастми,
барибир ит. Қопмайди, деб
ҳеч ким қатълаб бера ол-
майди. Ит тишлаган одам
қўл олиши керак. Туф-туф,
ҳеч кимсанинг бошига бун-
дай кун тушмасин.

Абдурахмон АЛИБОВ
ўғли.

Уш, гавжум шаҳарнинг
қоқ ўртасида «бўрибо-
сар»ларга нима бор? Эга-
ларининг сурув-сурув
қўйлари бўлсаки, шуларни
қўрилласа! Табба, дейсан
киши.

Тўғри, ота буваларимиз
«Ит — вафо» деб айтиша-
ди. Жонивор, хонадонга
келадиган бало-қазони
кайтаргани, дея ит боқан-
лар. Лекин зинҳор одамга
яқин ерда эмас, ҳовлига
кирган одам кўринмайдиган,
узоқроқ жойда асра-
ган. Итнинг оғзидан қўлан-
са хид чиқса, одамнинг
соғлиғи учун зарарли, деб
оғохлантиришни ҳам унут-
маганлар.

Баъзи бировлар ит етак-
ласа, ўзини асладода хоним-
лардек ҳис қилсалар керак-
да. Такрор айтмамиз, ит
етақлаш ҳузу-ҳаловати ҳар
кимнинг инон-ихтиёрида.
Лекин чопқиллаб юрган эр-
катойлар, ақлли-қорамми,
наслдорими, насли пастми,
барибир ит. Қопмайди, деб
ҳеч ким қатълаб бера ол-
майди. Ит тишлаган одам
қўл олиши керак. Туф-туф,
ҳеч кимсанинг бошига бун-
дай кун тушмасин.

Абдурахмон АЛИБОВ
ўғли.

Уш, гавжум шаҳарнинг
қоқ ўртасида «бўрибо-
сар»ларга нима бор? Эга-
ларининг сурув-сурув
қўйлари бўлсаки, шуларни
қўрилласа! Табба, дейсан
киши.

Тўғри, ота буваларимиз
«Ит — вафо» деб айтиша-
ди. Жонивор, хонадонга
келадиган бало-қазони
кайтаргани, дея ит боқан-
лар. Лекин зинҳор одамга
яқин ерда эмас, ҳовлига
кирган одам кўринмайдиган,
узоқроқ жойда асра-
ган. Итнинг оғзидан қўлан-
са хид чиқса, одамнинг
соғлиғи учун зарарли, деб
оғохлантиришни ҳам унут-
маганлар.

Баъзи бировлар ит етак-
ласа, ўзини асладода хоним-
лардек ҳис қилсалар керак-
да. Такрор айтмамиз, ит
етақлаш ҳузу-ҳаловати ҳар
кимнинг инон-ихтиёрида.
Лекин чопқиллаб юрган эр-
катойлар, ақлли-қорамми,
наслдорими, насли пастми,
барибир ит. Қопмайди, деб
ҳеч ким қатълаб бера ол-
майди. Ит тишлаган одам
қўл олиши керак. Туф-туф,
ҳеч кимсанинг бошига бун-
дай кун тушмасин.

Абдурахмон АЛИБОВ
ўғли.

Уш, гавжум